

TARTU LINNAVOLIKOGU

INFORMATSIOON

Tartu

24.10.2019 nr LVK-I-0080

Informatsioon kaasava eelarve põhimõtetest ja senisest praktikast

Kaasava eelarve hetkel kehtivad põhimõtted on kehtestatud [Tartu linna eelarve koostamise, täitmise ja finantsjuhtimise korraga](#).

Selle korra alusel on kaasava eelarve objekt Tartu linnaga seotud investeringuobjekt, mis peab pakkuma avalikku hüve ja olema avalikus kasutuses ning objektist ei tohi tekkida ebamõistlikke kulusid linna järgnevate aastate eelarvetele. Korras on nimetatud ka kaasava eelarve korraldamise esinevad etapid: ideede kogumisest teavitamine, ideede kogumine, ideede analüüs, rahvahääletus, ideede realiseerimine.

Sel aastal oli volikogu [15. veebruari 2018. a määrusega nr 11](#) kinnitatud kaasava eelarve suurus 200 000 eurot ja ühe objekti maksumuse ülemmäär 100 000 eurot.

Ideede kogumine

Kaasava eelarve ideede kogumine algab reeglina aprillikuus. Esimestel aastatel korraldati protsessi alguses ka avalikke infopäevi, kuid kuna nende vastu on huvi olnud väga väike, siis viimastel aastatel on piirdutud teavituskampaaniaga, mis juhib tähelepanu ideede kogumise algusele ja kaasava eelarve põhimõtetele. Ideid saavad kõik huvilised esitada nii infosüsteemis Volis kui ka e-kirjaga.

Kuigi esimesel aastal esitati 158 ideed, oli nende sisuline tase ja läbimõeldus väga ebahühtlane. Edaspidi on esitatud aastas vahemikus 56–92 ideed, tänavu 78 ideed. Ideede sisuline kvaliteet on aasta-aastalt kasvanud ja paljudel juhtudel on idee juba kogukonnas läbi arutatud. Kokku on seitsme aasta jooksul kaasava eelarve raames esitatud 585 ideed.

Ideede analüüs ja avalikud arutelud

Ideede kogumisele järgneb maikuus ideede teostatavuse hindamine. Ideid hindab ekspertkomisjon, mille koosseisus on vastava ala spetsialistid peamiselt linnavalitsusest, kuid kaasatud on ka asjatundjaid väljastpoolt ning ettepanek osaleda on igal aastal edastatud ka volikogu fraktsioonide esindajatele. Komisjon hindab esitatud ideede teostatavust ajalisest, rahalisest ja tehnilisest aspektist ning vastavust kaasava eelarve tingimustele. Ekspertid võivad teha ideede autoritele ka ettepaneku idee kohendamiseks (vähendada mahtu, täpsustada asukohta, liita idee mõne teise sarnase ideega jmt) ning seda on ka igal aastal tehtud. Näiteks oli sel aastal viie lõpphääletusel oleva idee aluseks kümme algselt esitatud ideed.

Ekspertide arvamused vormistatakse protokollina, samuti lisatakse ekspertide arvamused Volisesse vastava idee juure ning saadetakse kõigile ideede autoritele.

Juunikuus toimuvad avalikud arutelud, kus osalevad nii ideede esitajad kui ka vastavate valdkondade asjatundjad. Sel aastal osales kutsutud eksperdina esmakordselt ka Tartu Linna

Noortevolikogu esindaja. Ideed jagatakse vastavalt teemale mitmesse gruppi ja arutelud toimuvad eraldi. Näiteks toimus sel aastal kaks arutelu koondnimetustega „Vaba aja veetmise võimaluste loomine“ ja „Ilus ja turvaline linnaruum“.

Arutelul tutvustavad ideede autorid oma ideid, kohalviibijad saavad esitada küsimusi ning lõpuks hinnatakse ideid järgmiste kriteeriumite alusel: ideest osasaajate hulk, mõju linnaruumile, originaalsus, kogukonna koostöö soosimine, aktiivsete eluviiside soosimine. Hindamisel osalevad ideede autorid ja kutsutud eksperdid. Aruteludel selguvad need kuni 25 ideed, mis pääsevad rahvahääletusele. Hindamine viidi sisse 2014. aastal ja selle eesmärk on vähendada hääletusel olevate ideede hulka ja tõsta nende kvaliteeti. Esimese aasta kogemus näitas, et väga suure ideede hulga korral ei jõua hääletajad neisse piisavalt süveneda. Ideede autorite osavõtt on olnud väga aktiivne.

Ideede tutvustamine

Kui on selgunud hääletusele minevad ideed, järgneb ideede tutvustamise etapp. Linnavalitsus tutvustab kaasava eelarve ideid linnaruumis, koostöös meediaga ja infosüsteemis Volis. Ideede näitus toimub igal aastal Kaarsillal ja raekoja infokeskuses.

Ideede esitajad tutvustavad oma ideid oma kogukonnas ja huvirühmades ka ise. Ideede autoritele pakutakse turunduskoolitust, mida on alates 2014. aastast teinud Tartu Ülikooli turunduse õppetooli juhataja Andres Kuusik. Lisaks tutvustatakse koolitusel kaasava eelarve [kampania tegemise head tava](#), mida käsitletakse kaasava eelarve korraldajate ja ideede autorite sõbraliku kokkuleppena ning mis on ka sündinud koostöös ideede autoritega.

Vahetult enne rahvahääletust toimub ka ideid tutvustav avalik üritus, kus ideede autorid tutvustavad oma ideid ja selgitavad, mille poolt nende idee muudab Tartu paremaks. Ürituselt tehakse ka videoülekanne. Selle aasta ülekanne on järele vaadatav [siit](#).

Rahvahääletus

Rahvahääletus toimub oktoobri alguses (hääletus algab oktoobri esimesel neljapäeval) ja kestab nädal aega. Hääletada saab iga vähemalt 14-aastane isik, kelle elukoht on Eesti rahvastikuregistri andmetel Tartu linnas. Iga rahvahääletusel osalev isik saab hääletada kuni kolme erineva idee poolt.

Hääletada saab

- elektrooniliselt infosüsteemis Volis, kus tuleb end identifitseerida ID-kaardiga või mobiil-IDga.
- Tartu raekoja infokeskuses (raekoja I korrus) kasutades infotöötaja abi. Esitada tuleb isikult tõendav dokument. Sisuliselt on ka see hääletus elektrooniline, see toimub puutetundliku ekraani abil.

Hääletajate arv on aasta-aastalt kasvanud.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hääletajate arv	2645	1938	3772	4178	4635	5291	7312
Osakaal hääletusõiguslike elanike hulgast (%)*	3,3	2,4	4,7	5,2	5,8	6,6	9,3
Häälte arv**	2645	4029	6929	8211	9090	10318	15510
Infokeskuses hääletajate arv	275	142	483	694	256	362	606

*2013–2017 oli hääleõiguslike tartlaste arv umbes 80 000. Alates 2018. aastast on arvestatud ka endise Tähtvere valla elanikega ning protsendi arvutamiseks kasutati aasta alguse hääletusõiguslike elanike arvu 80 400. Alates 2019. aastast langetati hääletajate vanusepiiri 14. eluaastani. Samas vähenes 2019. aasta alguse seisuga elanike arv seoses uue rahvastikuregistri seaduse kehtima hakkamisega, millega kaotasid omavalitsuse täpsusega elukohaandmed kehtivuse. Seega oli 2019. aasta kaasava eelarve hääletuse ajal hääleõiguslikke tartlasi u 79 000.

** Alates teisest aastast sai iga hääletaja anda kuni kolm häält.

Kuna esmakordselt said hääletada ka 14–15aastased noored, oli huvitav jälgida nende aktiivsust. Selles eagrupid on umbes 2130 noort, kellest käis kaasava eelarve hääletusel 248, mis teeb osalusaktiivsuseks ligi 12%. Arvestades üldist aktiivsust, võib seda pidada üsna heaks osaluseks. Murettekitavalt passiivsed aga on 16–19aastased noored, kelle osalus oli kõigest 5,7%. Keskmise aktiivsusega on 20. eluaastates noored (9%) ning tuntavalt tõuseb aktiivsus 30. eluaastates (15,3%) ning 40. eluaastates (14,7%). Hilisemates eagruppides hääletusaktiivsus taas langeb.

Ideede elluviimine

Praeguseks on ellu viidud kümme kaasava eelarve ideed:

- Heli-, valgus-, kino- ja lavatehnikat osteti Laia tänava kultuurikvartalis asuvatele kultuuriasutustele (Tartu Uus teater, Genialistide klubi, Tartu Elektriteater, kogukonnaõu Uus Õu). Idee viidi ellu 2014. aastal.
- Madalaks tehti 47 ülekäigukohta, et mugavam oleks liigelda nii jalgratta, lapsevankri kui ka ratastooliga. Idee viidi ellu 2015. aastal.
- Rajati turvaline kaldapiire Emajõe äärde Kaarsilla ja Võidu silla vahelisele osale. Idee viidi ellu 2015. aastal.
- Multifunktsionaalse spordi- ja kultuurihalli Arena eskiisprojektid valmisid 2017. aasta alguseks.
- Apraaditehase taskupark avati pidulikult 16. juunil 2017.
- Raadi ajaloolise ratsatalli katuse remont valmis suvel 2017.
- Liikumisrajad Emajõe kaldal ja Tähtvere dendropargis valmisid 2018. aasta sügiseks. Korrastati ka dendropargis paiknev kinnikasvanud tiik, mille serva paigaldati pingid.
- Mart Reiniku kooli liikuma kutsuv hoov avati lastekaitsepäeval, 1. juunil.
- Tartu Kesklinna Kooli liikuma kutsuv õueala avati 24. septembril 2019.
- Annelinnas, Hansa kooli ja Descartes'i kooli vahelisel alal avalikku kasutusse jääv spordiväljak avati 24. septembril 2019.

Lisaks kümnele elluviidud võiduideele on seitsme aasta jooksul teoks tehtud terve rida muid objekte, mida on kaasava eelarve kaudu esitatud. Mõned näited: koerte jalutusväljakute ehitamine, haridusministeeriumi esise pargi korrastamine, Vanemuise pargi korrastamine, kergliiklustee Supilinna ja Maaülikooli vahel, Jaamamõisa mänguväljak, rattapumbad kergliiklusteede ääres, heade mõtete pingid Toomemäele, tualett Anne kanali juurde, Pirogovi platsi korrastamine, Peetrituru platsi ja tiigi korrastamine, rendirataste süsteem, Variku kooli spordiväljakute korrastamine, kunstlume tegemise süsteem Tähtvere spordipargis jne.

Kokkuvõtteks

Kaasava eelarve korraldamisel on Tartus seatud kolm eesmärki:

- Parandada linlaste arusaama linnaeelarvest ja selle kujunemisest.
- Soodustada kogukondadevahelist koostööd.
- Leida lahendus mõnele valupunktile linnas või viia ellu uusi ideid.

Kaasava eelarve seitsme aastaga on nende eesmärkide täitumisele omajagu lähemale liigutud. Kõige ambitsioonikam ja keerulisem on kaasava eelarve protsessi kaudu avada linnaeelarve

kujunemise põhimõtteid ning siin tuleb võimalikke lahendusi veel otsida. Küll aga on positiivne see, et linlased saavad kaasava eelarve protsessi kaudu parema ülevaate investeringute reaalsest maksumusest ning aasta-aastalt on ideede esitajate hinnangud neile maksumustele muutunud realistlikumaks. Samuti puututakse selle protsessi kaudu kokku eelarve koostamisel väga tavalise olukorraga, kus soove on palju, kuid raha kõigeks ei jätku. Kogukondade koostööd on kaasava eelarve protsess kindlasti väga tugevalt mõjutanud. Paljud ideed on juba esitamise faasis oma kogukonnaga läbi räägitud ning rahvahääletuse ajal toimuv kogukondade koostöö ja tegevus on väga positiivne ning tugeva mõjuga ka neile kogukondadele. Kolmanda eesmärgi täitmist analüüsid tasub esile tuua selle, et lisaks seni elluviidud kümnele ideele saab linnavalitsus väga olulist sisendit paljudest murekohtadest. Seitsme aasta jooksul on selle protsessi kaudu esitatud 585 ideed, millest on praeguseks ellu viidud märkimisväärne hulk.

Mõned arutelu vajavad küsimused edaspidiseks:

- Kuidas siduda kaasavat eelarve paremini linna arenguplaanidega, et ideede esitajad oleksid kursis juba planeeritud tegevustega ning linna üldiste arengusuundadega?
- Kuidas ideede sisulist kvaliteeti koostöös autoritega veelgi paremaks muuta, et hääletusele jõudvate ideede sisu oleks täpsem ja hääletajatele arusaadavam?
- Kuidas tõsta noorte aktiivsust nii ideede esitamisel kui hääletamisel?
- Kuidas jätkuvalt tõsta üldist hääletusaktiivsust?
- Kuidas motiveerida elanikke esitama rohkem originaalseid ideid (et hääletusel ei oleks vaid ideed, mida linlaste hinnangul peaks „linn niikuinii tegema“)?
- Kuidas selgitada rohkem, milliseid ideid on lisaks võiduideedele veel ellu viidud, et motiveerida linlasi oma ideid esitama, sealhulgas ka neid ideid, millel ehk ei paista esmapilgul võidupotentsiaali olevat?
- Kuidas siduda kaasava eelarve visuaal linna üldise visuaalse identiteediga?
- Millised võimalused on Tartul koostöös rahandusministeeriumi ja ASiga Andmevara muuta infosüsteem Volis mugavamaks ja kaasaegsemaks hääletuskeskkonnaks?
- Millal ja kui palju tuleks taas kaasava eelarve summat tõsta, et see ei välistaks paljude heade ideede elluviimist?

2019. aasta lõpus on plaanis korraldada arutelu kaasava eelarve protsessi arendamise kohta.

Esimees

Esitab: **linnavalitsus, 22.10.2019 istungi protokoll nr 69**

Ettekandja: **Lilian Lukka**